

W jednym z najbliższych numerów „Zagadnień Ekonomiki Rolnej” ukaże się artykuł precyzujący stanowisko IER w sprawie charakteru prac na odcinku ekonomiki rolnictwa. W związku z tym publikujemy niżej informacje o dyskusji nad działalnością naukową IER oraz dwa artykuły dyskusyjne z prasy radzieckiej na temat przedmiotu tzw. ekonomik szczegółowych.

REDAKCJA

DYSKUSJA NAD DZIAŁALNOŚCIĄ NAUKOWĄ INSTYTUTU EKONOMIKI ROLNEJ

**NA POSIEDZENIU KOMITETU NAUK EKONOMICZNYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK**

Dnia 31 marca 1953 r. odbyło się w Warszawie posiedzenie Komitetu Nauk Ekonomicznych Polskiej Akademii Nauk, na którym został poddany dyskusji projekt planu prac naukowych IER na rok 1953/1954 na tle dotychczasowego dorobku Instytutu. W posiedzeniu wzięli udział członkowie Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN oraz zaproszeni profesorowie i przedstawiciele władz centralnych. Przewodniczył prof. Bronisław M. nc.

Referat wygłosił dyr. J. Tepicht, który rozpoczął od łącznego omówienia dotychczasowych prac i projektu planu na najbliższe dwulecie w kolejności działów badawczych, a mianowicie: Dział Ekonomiczno-Społecznej Struktury Rolnictwa, Dział Polityki Ekonomicznej, Dział Rozmieszczenia i Specjalizacji Produkcji Rolniczej, Dział Państwowych Gospodarstw Rolnych, Dział Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych.

Badania Działu Ekonomiczno-Społecznej Struktury Rolnictwa trwają od pięciu lat. Stadium ankiet i związanej z nimi liczbowej analizy dobiega końca. Wiosną ubiegłego roku dyskutowana była pierwsza „makieta”, w wyniku której podjęto jeszcze dodatkowe badania — w szczególności nad formami wyzysku, nad ewolucją gospodarstw kułackich oraz nad strukturą społeczną wsi na Ziemiach Zachodnich. W listopadzie br. przedstawiona będzie w formie drugiej „makiety” pogłębiona analiza teoretyczna dotychczasowych opracowań. Przygotowanie całej pracy do druku planuje się na pierwszą połowę 1954 r.

Będzie to zakończenie dotychczasowych prac tego działu, który zostanie rozwiązany, a pracownicy przejdą do innych działów, przede wszystkim do obecnego Działu Polityki Ekonomicznej, gdzie będą kontynuować badania nad dynamiką społecznej struktury wsi polskiej, przekształcającej się w wieś socjalistyczną. W związku z przejęciem prac Działu Ekonomiczno-Społecznej Struktury Rolnictwa istnieje projekt przemianowania Działu Polityki Ekonomicznej na Dział Ogólnej Ekonomiki Rolnictwa.

Dorobkiem publikacyjnym Działu Ekonomiczno-Społecznej Struktury Rolnictwa jest szereg artykułów w „Nowych Drogach”, „Ekonomiście”, „Zagadnieniach Ekonomiki Rolnej”, a zwłaszcza materiały opublikowane w wydawnictwie zbiorowym IER „Wieś w liczbach w Polsce kapitalistycznej i w Polsce Ludowej”. Wydany w br. podręcznik „Statystyki Rolniczej” oparty jest również w dużym stopniu na materiałach pochodzących z badań tego działu.

Dział Polityki Ekonomicznej, pracujący nad zagadnieniami spójni między miastem a wsią, zajmował się do 1951 r. włącznie zagadnieniami kredytu na wsi. Początkowo skoncentrowano się na badaniu klasowego charakteru dystrybucji kredytów oraz sposobów rzeczywistego zużytkowania kredytów inwestycyjnych. W wyniku starań IER obraz ten uzyskuje się obecnie bezpośrednio przez sprawozdawczość naszych instytucji bankowych. Pod koniec wymienionego okresu dział przeszedł do badań nad kredytem prywatnym, co pozwoliło uzyskać interesujące przyczyny do procesów rozwarstwienia, istniejących na wsi polskiej i dziś, chociaż w formie zredukowanej i często trudnej do uchwycenia.

W 1952 r. w pracach działu nastąpił zasadniczy zwrot ku tematyce związanej z wymianą towarową i pomocą produkcyjną dla pracującego chłopstwa, które są centralnymi zagadnieniami spójni między miastem a wsią. Ta tematyka pracy Działu Polityki Ekonomicznej związana jest ściśle z najważniejszymi posunięciami w tej dziedzinie, związana jest z odciśnięciem, na którym walka klasowa na froncie ekonomicznym należy dziś do najostrzejszych.

W planie zarysowują się także pierwsze prace wiążące Dział Polityki Ekonomicznej z Działem Spółdzielni Produkcyjnych, jak np. zagadnienie kontraktacji w spółdzielniach produkcyjnych.

W ramach Działu Polityki Ekonomicznej współpracuje się z grupą chłopów prowadzących dokładną rachunkowość swoich gospodarstw. Przed wojną liczba tych „rachunkowiczów” wahała się około 500. Po przejęciu ich od b. Instytutu Puławskiego udało się stopniowo podnieść ich liczbę do 2 500. Obecnie dział podjął pracę nad przebudowaniem analiz rachunkowości indywidualnych gospodarstw w tym sensie, aby — odrywając się od odziedziczonej burżuazyjnej metody laurowskiej — przystosować ją do potrzeb naszych resortów państwowych oraz do pogłębionych badań opartych na teorii marksizmu.

Pierwsza próba nowego systemu opracowań ma się ukazać w połowie bieżącego roku i będzie poddana dyskusji zainteresowanych praktyków i naukowców.

Ustawienie Działu Rozmieszczenia i Specjalizacji Produkcji Rolniczej było dotychczas najtrudniejsze do zreali-

zowania. W ZSRR zagadnienie to wysunęło się na odcinku rolnictwa dopiero po przeprowadzeniu powszechnej kolektywizacji. W Polsce szereg spraw, związanych z wcześniejszym stosunkowo socjalistycznym uprzemysłowieniem kraju, zmusza nas do wcześniejszego podjęcia tego problemu. Do niedawna Dział Rozmieszczenia i Specjalizacji Produkcji Rolniczej w IER zbierał bardzo ważne skądiną, lecz nie prowadzące nas na przód dane o status quo rozmieszczenia produkcji rolniczej, ukształtowanego żywiółowo, zgodnie z całym charakterem rozwoju kapitalizmu. Próby wyjścia poza to zbieranie materiału rozbiły się o brak ogólniejszej (nierolniczej) koncepcji, dającej pewne wytyczne do prac perspektywicznych. Dopiero powołanie Komitetu Gospodarki Wodnej przy PAN stworzyło dla działu możliwość pracy z szerszą i poważną zarazem perspektywą.

IER nie uważa wprawdzie, że przyszłe rozmieszczenie produkcji socjalistycznego rolnictwa w Polsce powinno być funkcją systemu dróg wodnych. W sprawie możliwości i celowości wykorzystania wszelkich budów wodnych dla potrzeb rolnictwa zdania fachowców są podzielone — zwłaszcza w związku z możliwościami uporządkowania systemu wodnego leżącego w przyszłej zmianie systemu rolnictwa (system Wiliamsa). Niemniej jednak związek przebudowy wodnej z rozmieszczeniem rolnictwa jest niewątpliwy. Jest to pierwsza poważna okazja odniesienia perspektywicznych proporcji rolnictwa do ogólnych perspektyw gospodarki narodowej, wynikających z podstawowego prawa socjalizmu i zgodnych z prawem planowego proporcjonalnego rozwoju.

Plan tego działu zawiera w zasadzie trzy części:

— opracowanie wstępnych perspektywicznych założeń liczbowych i rozmieszczeniowych produkcji, niezbędnych w celu włączenia się do prac rolników i melioratorów w rozwiązywaniu zagadnień perspektywicznych gospodarki wodnej,

— korygowanie tych wstępnych założeń w toku prac rolników, melioratorów, a następnie w miarę postępu prac — w dyskusji z przedstawicielami energetyki i żeglugi,

— przepracowanie w celach metodycznych — bezpośrednio przez dział — jednego rejonu (mazowiecko-podlaskiego) oraz dwóch innych w trybie prac zleconych ośrodkom regionalnym (przypuszczalnie zlewnie Dunajca oraz Noteci).

Dział Państwowych Gospodarstw Rolnych koncentrował swoje badania w 1952 r. na zagadnieniach:

1. organizacji pracy,
2. rozrachunku gospodarczego
3. planowania i organizacji przedsiębiorstw.

W zagadnieniach organizacji pracy przeważała problematyka organizowania poszczególnych procesów produkcyjnych. Obecnie w planie dwuletnim punkt ciężkości na odcinku tych zagadnień przesuwają się na brygadę produkcyjną. Jednakże w 1953 r. węzłowym tematem jest problem walki ze „szczytami” zapotrzebowania na siłę roboczą i pociągową. Jest to zagadnienie praktycznie najbardziej palące oraz bardzo istotne teoretycznie.

W ramach zagadnień rozrachunku gospodarczego przeprowadzono szereg badań o znaczeniu metodycznym nad obliczaniem kosztów własnych.

Obecnie proponuje się prowadzenie w badanych obiektach rejestracji elementów do przyszłych, pogłębionych badań nad kosztami, tzn. do momentu, gdy zakończenie innych prac pozwoli na przesunięcie z powrotem kadr działu na ten odcinek.

W trzeciej grupie zagadnień tego działu prowadzone były metodyczne prace nad organizacją wielkiego zespołu PGR, a także nad reorganizacją dwóch zespołów (wyniki tych prac w przygotowaniu do druku). W bieżącym planie dwuletnim punkt ciężkości w tej grupie zagadnień przesuwają się na specjalizację i kojarzenie gałęzi w skali okręgu. W ten sposób IER przygotowuje się stopniowo do zadań, które będzie mógł prawdopodobnie podjąć dopiero w swym planie następnym, a mianowicie do pracy nad rozmieszczeniem produkcji w PGR w skali całego państwa.

W dorobku wydawniczym Działu Państwowych Gospodarstw Rolnych znajduje się kilka prac o kalkulacji kosztów własnych, organizacji procesów produkcyjnych i organizacji zespołu. W kwartalniku Instytutu ukazać się wkrótce szereg artykułów poświęconych PGR.

Dział Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych prowadzi szereg badań permanentnych, jak stałe badania efektywności norm i dniówek obrachunkowych, stała analiza rozwoju wybranej grupy spółdzielni produkcyjnych. W permanentnym badaniu było dotychczas 31 spółdzielni, liczba ta ulegnie pewnemu zwiększeniu — głównie ze względu na konieczność wzmocnienia reprezentacji w województwach wschodnich, gdzie ostatnio ruch spółdzielczości produkcyjnej wzrasta.

Dział przeprowadzał prace nad rozmieszczeniem i rozmiarami POM. W wyniku tych prac opracowane zostały odpowiednie instrukcje przez Ministerstwo Rolnictwa. Prace te będą podjęte ponownie po nagromadzeniu większej ilości doświadczeń praktycznych.

Obok wymienionych badań permanentnych należy wymienić w tym dziale następujące grupy zagadnień:

- biedniak w spółdzielniach produkcyjnych,
- kojarzenie interesów społecznych i osobistych w spółdzielniach — w tym rozwój niższych typów spółdzielczości produkcyjnej oraz badania nad kształtowaniem się stosunków między gospodarstwem spółdzielczym a działką przyzagrodową,
- z zagadnień organizacji spółdzielni produkcyjnych; organizacyjno-gospodarcze urządzenie (plan perspektywiczny) trzech spółdzielni produkcyjnych i prace nad planowaniem rolniczym w powiecie o dużym stopniu uspołdzielczenia, badania nad inwestycjami w spółdzielniach produkcyjnych (efektywność, zasady realizacji), badania nad bilansem siły roboczej i siły pociągowej — mechanicznej i żywej.

Dział Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych ma stosunkowo największy dorobek prac publikowanych. Jest to szereg artykułów w „Zagadnieniach Ekonomiki Rolnej”, w „Nowym Rolnictwie” i w innych periodykach, jak również broszury i monografia „POM — Kąty Wrocławskie”.

Na odcinku akcji wydawniczej Instytutu, dopiero w r. ub. nastąpiło przejście od stadium prac powielanych do wydawnictw publikowanych głównie w formie broszur i kwartalnika „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”.

W rozpoczynającym się dwuletnim planie badań powinny ukazać się większe opracowania, zawierające także więcej uogólnień teoretycznych.

Należy z kolei wspomnieć także o pracach dydaktycznych, prowadzonych na terenie IER, które obejmowały kolejno:

- uruchomienie Centralnej Szkoły Kadr Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych (prowadzonej obecnie przez właściwy Departament Ministerstwa Rolnictwa),

- pracę pedagogiczną grupy samodzielnych pracowników naukowych Instytutu w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego i innych uczelniach rolniczych,

- wydawanie prac o typie podręcznikowym dla wyższych uczelni (materiały do ekonomiki socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych, do polityki agrarnej, podręcznik statystyki rolniczej),

- prowadzenie aspirantury i przewodu kandydackiego,

- rozpoczęte przygotowywanie szczegółowych programów i poważnej części materiałów do nauczania na przyszłym Wydziale Ekonomicznym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

Według opinii referującego IER musi obecnie skoncentrować swoje wysiłki pedagogiczne wyłącznie na dwóch ostatnich z wymienionych zadań oraz podjąć współpracę z personelem pedagogicznym szkoły w Ursynowie.

*

Po omówieniu węzłowych zagadnień poszczególnych działów Instytutu Ekonomiki Rolnej referujący poruszył szereg problemów związanych z ogólną tematyką i charakterem badań ekonomiczno-rolniczych oraz z ich umiejscowieniem.

Referujący wysunął tezę, że ekonomika rolnictwa ma na celu badanie konkretnych i specyficznych dla rolnictwa przejawów działania ogólnych praw ekonomii politycznej.

Główne momenty specyfiki w przejawianiu się tych praw na odcinku rolnictwa związane są z różnicą w stosunkach wytwórczych (dwie formy własności: socjalistycznej plus burżuazyjna własność prywatna istniejąca jeszcze u nas w okresie przejściowym), z miejscem rolnictwa w całokształcie gospodarki narodowej (w społecznym podziale pracy, procesie reprodukcji itp.) i ze specyfiką samego procesu produkcji (samoreprodukcja dużej części środków produkcji, sezonowość, czas pracy a czas produkcji itp.).

Badania Działu Ekonomiczno-Społecznej Struktury Rolnictwa, Działu Polityki Ekonomicznej, większą część badań Działu Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych oraz częściowo badania

Działu Państwowych Gospodarstw Rolnych związane są z pierwszym i drugim punktem wymienionych cech specyficznych rolnictwa. Z punktem drugim i trzecim wiąże się praca Działu Rozmieszczenia i Specjalizacji Produkcji Rolniczej. Punkt trzeci jest osią szeregu badań Działu Państwowych Gospodarstw Rolnych oraz Działu Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych — badań z zakresu organizacji socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych.

Tematyka ta jest wyrazem słusznej dążności Instytutu do wiązania się z wielką praktyką, z praktyką rewolucji socjalistycznej w rolnictwie. Nie negując możliwości wykonywania pewnych prac bezpośrednio usługowych dla bieżących potrzeb organów operatywnych administracji państwowej, należy się przeciwstawić tendencjom do przekształcania Instytutu w komórkę usługową, zastępującą w niektórych czynnościach powołane do tego komórki administracji ze szkodą dla swych podstawowych zadań naukowych. Z tego samego względu niesłuszne byłoby przekształcenie Instytutu w organ zastępczy dla badań inżyniersko-technicznych.

Przykładem pożytku płynącego ze skoncentrowania się Instytutu na problemach jemu właściwych był Zjazd Spółdzielczości Produkcyjnej, którego przygotowanie oparte zostało w dużej mierze na materiałach i uogólnieniach Instytutu Ekonomiki Rolnej.

Instytut Ekonomiki Rolnej powinien w swych pracach badawczych skoncentrować się na zagadnieniach, które wchodzą w zakres ekonomiki rolnictwa i odpowiadają jej roli. Referujący wysunął jednocześnie potrzebę stworzenia w ciągu najbliższych dwu lat co najmniej jednego instytutu organizacji socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych przy jednej z uczelni rolniczych lub na bazie jednego z ministerstw rolniczych, regionalnego instytutu ekonomiczno-rolnego oraz komórek ekonomicznych w co najmniej trzech instytutach przyrodniczo-technicznych: Instytucie Uprawy i Nawożenia Gleby, Instytucie Zootechniki, Instytucie Mechanizacji i Elektryfikacji Rolnictwa.

IER powinien dopomóc w powstawaniu i rozwoju tych placówek. Stworzona będzie wtedy szersza płaszczyzna dla wymiany poglądów i wzajemnej krytyki.

Odnosnie do pytania — czy IER powinien być instytutem samodzielnym, czy też wydziałem w przyszłym ogólnoeconomicznym instytucie PAN — wydaje się w obliczu wyraźnie zarysowanego jego specyficznego profilu, że raczej przez szereg lat Instytut powinien być jeszcze odrębnym Instytutem Ekonomiki Rolnictwa obok przyszłego ogólnego Instytutu Ekonomicznego.

*

W dyskusji, która się następnie rozwinęła, zabierało głos wielu uczestników posiedzenia.

Prof. M. Pohorille wyraził na wstępie ogólną pozytywną ocenę działalności naukowej Instytutu Ekonomiki Rolnej. Stwierdził, że materiał, jaki daje kwartalnik „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” i zbiór „Więś

w liczbach", jest cenny pod względem jego wartości naukowej. Słuszne jest stanowisko IER, który usiłuje nie schodzić na tory wąskiego praktycyzmu. Praktyka rozwoju spółdzielczości produkcyjnej w Polsce związana jest w Instytucie Ekonomiki Rolnej z teorią, prowadzi do uogólnień. Zjawiskiem o dużej wadze było ogłoszenie w „Zagadnieniach Ekonomiki Rolnej” artykułu o mało znanych formach wyzysku kułackiego. Plan pracy IER należy w większym stopniu skoncentrować na pewnych węzłowych tematach.

Istnieją jednak pod względem teoretycznym braki w pracach IER, jakkolwiek Instytut usiłuje się wyzbyć poprzednich błędów teoretycznych — jak stosowanie błędnych metod w analizie wyników rachunkowości rolnej, niedostateczne uwypuklanie sprzeczności klasowych na wsi itp. Należy głębiej pokazać elementy procesu różnizowania się wsi.

Jakkolwiek w zakresie prac drukowanych IER przeszedł już od publikowania samych tylko danych statystycznych do analizy, to jednak w pracach tych opisowość przeważa jeszcze nad wnioskowaniem teoretycznym.

Biorąc za przykład artykuł J. Czystkowskiej i K. Dąbrowskiego z nr 1(3) „Zagadnień Ekonomiki Rolnej” pt. „Analiza rozwoju spółdzielni produkcyjnej w Lulinie powiat Oborniki”, prof. Pohorille wskazuje na brak dostatecznej analizy stosunków klasowych. W artykule tym nie zanalizowano stosunków spółdzielni z otaczającym ją środowiskiem, nie dano obrazu walki klasowej, jaka towarzyszyć musiała powstawaniu spółdzielni.

W pracach Działu Rozmieszczenia i Specjalizacji Produkcji Rolniczej słuszne jest skoncentrowanie się na badaniach związanych z urzeczywistnieniem planu przebudowy gospodarki wodnej. Układ tematów w tym dziale nie jest jasny, zwłaszcza dla czytelnika nie znającego tej tematyki.

W Dziale Państwowych Gospodarstw Rolnych walka o obniżenie „szczytów” zapotrzebowania pracy i siły pociągowej nie wydaje się obecnie zasadniczym zagadnieniem. IER nie powinien ograniczać tematyki rozrachunku gospodarczego w PGR, obniżenia w nich kosztów własnych i traktować tych zagadnień marginesowo.

W Dziale Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych brak jest tematów poświęconych zagadnieniu rozwoju wzrostu własności społecznej w spółdzielniach.

Przy dziale tym powinna powstać komórka, która zajęłaby się gromadzeniem i rozpowszechnianiem doświadczeń rozwoju spółdzielni produkcyjnych w krajach demokracji ludowej.

Należy przewidzieć w planie pracy IER działalność popularyzatorsko-propagandową. IER prowadzi aspiranturę, należałoby zapewnić pomoc Instytutowi. IER powinien interesować się naszymi studentami i aspirantami w ZSRR.

Prof. B. Minc, oceniając jako pozytywny fakt wzrost produkcji naukowej IER, podkreślił jednak wrażenie, jakie się odnosi, a mianowicie że plan prac naukowych IER powstał przed ukazaniem się pracy J. W. Stalina „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR”. W planie dwuletnim IER nie ma w ogóle wzmianki o działaniu obiektywnych

praw ekonomicznych. Nie ma w dostatecznej mierze zakończonych uogólnień i skupienia się na zagadnieniach kluczowych, najważniejszych, co zabezpiecza przed dezaktualizowaniem się tematów. Badania Instytutu są zbyt rozproszone.

Prof. B. Minc wskazał na niektóre luki w tematyce prac IER, jak np. bilanse pieniężne ludności chłopskiej. Wskazał również na brak w planie Instytutu opracowań dotyczących zasadniczych proporcji, jak struktura zasiewów, rezerwy siły roboczej itp. Nie występuje też zagadnienie renty. Nie ma nawet wzmianki o elektryfikacji wsi.

Prace IER trzeba włączyć całkowicie do polityki gospodarczej obecnej doby. Plan prac naukowych należy przerobić w kierunku wysunięcia zagadnień kluczowych. Należy wykorzystywać dane administracji państwowej.

Instytut Ekonomiki Rolnej powinien być podzielony na dwie części — jedna pozostałaby w ramach CIR jako wydział ekonomiczny, wydział organizacji produkcji, drugą część należałoby włączyć do przyszłego Instytutu Ekonomicznego PAN dla koordynacji prac różnych instytutów, zajmujących się specjalnymi zagadnieniami gospodarki rolnej.

Dyr. Pol stwierdził, że IER spełnia wiele czynności, które powinny należeć do poszczególnych instytutów rolniczych, a IER powinien być koordynatorem prac z tego zakresu. Brak tej koordynującej roli wystąpił na przykładzie konferencji poświęconej zagadnieniom bazy paszowej. Wiele braków podkreślanych przez IER w toku tej konferencji można byłoby uniknąć, gdyby Instytut wcześniej włączył się do tych prac. Jako poważny błąd trzeba wysunąć nieuwzględnienie zagadnień POM w planie prac naukowo-badawczych IER. Brakiem w Dziale Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych jest zwięźlenie tematyki planowania w powiecie uspołdzielczonym.

Należałoby włączyć do planu zagadnienie efektywności inwestycji. W Dziale Państwowych Gospodarstw Rolnych nie ma tematów dotyczących roli PGR w całym rolnictwie — nasiennictwo, hodowla zarodowa itp.

Prof. S. Ignar podkreślił, że przeżywamy okres podobny do tego, o którym pisał J. W. Stalin w pracy pt. „Kwestia polityki agrarnej w ZSRR”. Należy na naszym gruncie opracować na nowo zagadnienia, które wysunął J. W. Stalin w tej pracy.

Wśród braków w planie IER należy wymienić pominięcie krytyki stosunków agrarnych w krajach kapitalistycznych.

W planie pracy należy przede wszystkim szerzej rozwinąć zagadnienie rozwoju spółdzielni produkcyjnej. Trzeba pamiętać przy tym, że zagadnienie walki klasowej nie kończy się wraz z uspołdzielczeniem wsi, lecz trwa nadal w samej spółdzielni produkcyjnej.

Słabe powiązanie IER z centralnymi instytucjami administracji i planowania powoduje nie zawsze trafny dobór tematów.

Dyr. K. Czerniewski apelował również o większy stopień uogólnień w opracowaniach IER. Z tematów umieszczonych w planie prac IER niektóre należy zaakcentować jako szczególnie interesujące PKPG. Wchodzą tu zagadnienia kosztów produkcji rolniczej w PGR, spółdzielniach

produkcyjnych i gospodarstwach indywidualnych, metodologia bilansów rolniczych, budżety ludności wiejskiej, zagadnienie dochodów gospodarstw chłopskich wg gleb różnej jakości, krytyka planowania i sprawozdawczości w PGR i spółdzielni produkcyjnej. Stanowisko IER w sprawie powołania komórek ekonomicznych w instytutach rolniczych jest słuszne.

D y r. S. B o b r o w s k i stwierdza, że IER kształci liczne kadry dla katedr ekonomicznych. Potrzeby Ministerstwa Szkół Wyższych wzrastają w dalszym ciągu i IER nie może już nadażyć z przygotowywaniem tych kadr. IER powinien zająć się organizacją Wydziału Ekonomicznego SGGW, przez co w przyszłości odciąży się od tej części swych zadań.

P r o f. W. B r u s stwierdza duże osiągnięcia naukowe IER. Instytut podchodzi jednak zbyt nieśmiało do zagadnienia publikacji. W kwartalniku IER, który zawiera szereg cennych pozycji, przeważa jednak element opisowości bez dostatecznych wniosków uogólniających. Ambicją IER powinno być wysuwanie i rozwiązywanie problemów teoretycznych, a nie tylko przedstawianie cennych materiałów faktycznych. Tymczasem zauważa się brak problemów syntetycznych. Nie ma ogniwa łączącego tematykę Działu Ekonomiczno-Społecznej Struktury Rolnictwa z Działem Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych.

W przedstawionym planie pracy IER nie widać kierunku głównego uderzenia, tematyka wydaje się rozdrobniona, trudno stwierdzić, jakie węzłowe (kompleksowe) problemy będą rozwiązane w najbliższym czasie. W tematach Działu Państwowych Ośrodków Maszynowych i Spółdzielni Produkcyjnych nie widać głównych przewodnich problemów. Zauważa się przeciąganie prac nad pewnymi tematami na długi okres czasu. Np. badania nad strukturą społeczną rolnictwa — które ukończone zostaną w 1954 r. — tracą wiele na aktualności.

W zasadzie słuszna jest koncepcja, by IER wszedł częściowo do Instytutu Ekonomicznego PAN. Jest to jednak sprawą przyszłości. Obecnie niezależnie od terminu powstania Instytutu Ekonomicznego PAN — IER powinien po wydzieleniu pewnej części swych tematów i pracowników naukowych do innych instytutów być przez kilka lat jeszcze jednostką samodzielną w ramach PAN.

Godna pochwały jest dbałość o wzrost kadr, która przejawia się w prowadzeniu aspirantury i przewodu kandydackiego. Należy jednak zażądać od kompetentnych instancji — Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwa Szkół Wyższych — ażeby stworzyły odpowiednie warunki do pracy IER na tym odcinku, aby m. in. zapewniły pomoc w przygotowywaniu minimum kandydackiego.

P r o f. M. B i r e c k i wymienił niektóre uzupełniające tematy, jak np. efektywność inwestycji PGR, a następnie stwierdził, że szczególny nacisk należy położyć na zagadnienia PGR i ich współpracy ze spółdzielniami produkcyjnymi. Wskazał też na brak tematów o kierunkach produkcji w spółdzielniach produkcyjnych. Rozmieszczenie produkcji rozpracowywane w powiązaniu z gospodarką wodną należy kontynuować.

Rozwinąć należy plan prac popularyzacyjno-naukowych. IER odsuwa dotychczas to zagadnienie na plan dalszy, podczas gdy powinno ono zna-

leżać w planie odpowiednie miejsce. Do czasu powstania komórek ekonomicznych przy instytutach rolniczych IER powinien umieścić w swym planie zagadnienia ekonomiki poszczególnych gałęzi produkcji rolniczej.

Dyr. A. Brzoza wyjaśniając brak tematów ściśle POM-owskich stwierdził, że można mówić o odrębnych zagadnieniach POM z zakresu technologii i eksploatacji, z zakresu organizacji ośrodków, rozrachunku gospodarczego itp. Odnośnie do zasadniczej strony natomiast — działalności w terenie — POM jest tak związany z działalnością produkcyjną spółdzielni produkcyjnych, że ani pod względem ekonomicznym, ani nawet ściśle technicznym nie jest zjawiskiem odrębnym. Badania nad POM można prowadzić tylko poprzez badania spółdzielni produkcyjnych. Dlatego zagadnienia te mieszczą się w tematach Działu Spółdzielni Produkcyjnych, wyodrębnianie zaś ich byłoby rzeczą niesłuszną.

Wyjaśniając niektóre poruszone kwestie dyr. J. Tepicht stwierdził, że nie wszystkie wysunięte dezyderaty może IER spełnić, częściowo ze względu na szczupłość swych kadr, a w pierwszym rzędzie — ze względu na konieczność nieschodzenia na tory zbyt wąskiego praktycyzmu.

Krytyka niedostatecznej ostrości widzenia problemów klasowych była słuszna, natomiast wiele sugestii i uwag wymaga wyjaśnienia.

Np. sugestia, ażeby rozszerzyć temat planowania w powiecie uspołdzielczonym kosztem tematu planowania w spółdzielniach produkcyjnych, nie jest słuszna, szczególnie na obecnym etapie. Temat „szczytów” w PGR jest bardzo ważny teoretycznie i zarazem jest to zagadnienie kluczowe dla jednego z zasadniczych problemów w PGR — rezerw siły roboczej.

Niektóre tematy, jak np. tematy związane z ekonomiką rolnictwa w krajach kapitalizmu — mimo swej wagi — nie będą mogły być podjęte przez IER ze względu na szczupłość kadr. Seria materiałów z tego zakresu jest umieszczona w planie wydawnictw do studiowania polityki agrarnej. Niemniej jednak IER zdecydował opracowanie w pierwszej kolejności serii najbardziej pionierskiej, trudnej, ale też najbardziej potrzebnej — serii pt. „Przebudowa socjalistyczna wsi polskiej”.

Dyskusję podsumował prof. B. Minc w następujących punktach:

1. Dyskutanci jednomyślnie stwierdzili duży pozytywny wkład IER do nauki oraz stały wzrost produkcji naukowej Instytutu;
2. W planie naukowo-badawczym IER należy szereg rzeczy poprawić, uwzględniając wytyczne pracy J. W. Stalina „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR”;
3. W pracach IER należy położyć nacisk na analizę ekonomiczną i główne problemy. Skupić się trzeba na uderzeniach kierunkowych, przejść od przyczynków do uogólnień w skali całego kraju;
4. Należy nawiązać bardziej stały kontakt z PKPG i GUS, uwzględniając w pracy IER opracowanie problemów mających istotne i aktualne znaczenie dla polityki gospodarczej państwa. Trzeba rozszerzyć prace popularyzatorskie.

5. Należy nadal rozwijać pracę nad kadrami naukowymi Instytutu i dostosowywać zapotrzebowanie kadrowe do zadań IER;
6. Instytut Ekonomiki Rolnej powinien organizacyjnie znaleźć się w ramach PAN. Jego umiejscowienie — samodzielne czy w ramach przyszłego Instytutu Ekonomicznego — jest kwestią do dalszej dyskusji.